

Pogled v praško razstavo.

»Čehi so čvrst narod, stoječ na visoki stopinji omike« — tako prepričanje si mora pridobiti vsakdo na razstavi praški, bodisi Čehom prijatelj, bodisi neprijatelj. Voz za vozom se vrsti od jutra do večera iz ponosne »zlate Prage« venkaj čez Veltavo, in od druge strani privaža ljudi železnica na razstavni prostor, ki obsega 62 oral. Koder so se lani razprostirali še zeleni travniki, vzrastlo je letos iz tal nad 100 lepih paviljonov vsakovrstne oblike in okrog 20 umno postavljenih velikanskih poslopij. To mlado mesto se imenuje: »Všeobecná zemská výstava v Praze«. Ker je obiskalo razstavo že ogromno število ljudi, namreč skoro dva milijona, želi tudi »Dom in Svet« zopet podati o njej kratko črtico.

Preobširno bi bilo, ko bi se hoteli lotiti opisovanja vseh zanimivih predmetov, ki so tu razpostavljeni, ali pa načrtovati bujno življenje, ki se začneja todi vzlasti za večera. Slika za sliko se pridrvi in zbeži izpred očíj. Krasnih izdelkov bistrega uma in umetelnih mojsterskih rok je nakopičenih toliko število, da potrebuje človek vsaj tri dni, če si jih hoče le nekoliko na drobno ogledati. Glavni zapisnik, ki samo našteva razstavljene predmete brez opisovanja, broji nad 700 strani. Za danes samo jeden pogled!

Ne bodemo se mudili v galeriji slik, kjer nekatere podobe najnovejših slikarjev čeških stopajo pred-te, kakor da bi gledal žive skupine v naravni velikosti. Ne bodemo strmeli nad očaralnim vodomatom, ki se zalesketá ob 9. uri zvečer električno razsvetljen v prekrasnih in vedno se izpreminjajočih barvah. Ne bodemo popraševali v veliki in lepi dvorani na stroje, po koliko centov ledú na dan napravi stroj v kljub poletenski vročini iz čiste vode. Prav prijetno bi bilo poslušati trumo oblečenih čeških gospic, ki v ameriški kavarni precizno igrajo: »Sem slovenska deklica« in »Kje dom je moj?« med tem, ko ti črni zamorec, govoreč po češko, prinese na mizo ledeno kavo. Pustiva tudi 20 m visoki sladkorni stožec, ki

kaže, koliko sladkorja se použije na dan v Češki, in ne vsejajva se v zrakov, naj le varno plove v višave! Pozornost čitateljevo hočem obrniti samo na retrospektivno razstavo v jednom samem, in sicer ne največjem poslopju. Tu je zbranih iz raznih čeških muzejev, knjižnic, cerkvá in od zasebnikov mnogo tega, kar hrani slavna dežela za domačo zgodovino in staro umetnost važnih stvari, deloma že iz prastarih časov.

V predzgodovinskem oddelku vidimo ostanke najstarejšega naseljenja zemlje, namreč znamenite izkopine iz predpotopne dóbe, dalje od časa pred Kristusovim rojstvom sledi človeškega bivanja, posebno iz la Tenske in Hallstatske dóbe. Žarovnice in igle iz raznih grobov so podobne onim v ljubljanskem muzeju.

Poučna je za tem zbirka dobro ohranjenih starih denarjev, posebno od vojvod in kraljev čeških, dalje kolajne (svetinje), rezbe v kamen in sfragistični predmeti. Od Boleslava I. (936—967) do Karola IV. jih je že dolga vrsta. Nato se vrsté pečati in pečetniki. Med znamenitimi in umetelno izrezljanimi ne pozabimo pečetnika kralja Přemysla Otakarja I. Razgrnenih je poleg njih brez števila izvornih, važnih listin, v katerih je zabeležen lep kos slavne zgodovine češke. Ponosno čita tu narod prvotne priče svoje velike preteklosti in dobiva v teh sloboščinah in zlatih bulah krepila za hude čase, češ, »mi smo bili že slavni, ko vas še ni bilo nikjer«.

Načuditi se ne more človek umetelnosti in vstrajnosti, ki se razodeva v oddelku: »Drobne maliřtvi«, to je minijaturno slikarstvo, ki se kaže v premnogih jako starih in imenitnih kodeksih in biblijah. Najstarejšim se prišteva kodeks višegradski, ki izvira iz 11. stoletja. Jednako ne moreš tudi od naslednih slik in rezb v les z lepa odvrniti očíj. Naštejmo vsaj nekatere rokopise z minijaturami: evangelijarij iz 11. in drugi iz 12. veka, kodeks ostrovski z lepo podobo Križanega iz 12. veka, antifonar z mično podobo Marije Device iz 13. veka; rokopisnih brevijarijev in misalov s čudovito natančno izdelanimi

okraski, ki razodevajo dôbo 14. in 15. stoletja, je cela kôpa. Tu leži za jezikoslovje važna češka biblija iz 15. stoletja, pisana na pergamenu, kakor tudi biblija taborska in kladrubska. Mnogo mest je poslalo semkaj svoje stare kancijonale, ki segajo v 16. stoletje in pričajo, kako gorko so gojili Čehi ob istem času cerkveno petje. Prva na Češkem tiskana knjiga je iz leta 1468. in ima naslov: »Letopisové Trojanšti«.

Skoraj bi bili pozabili pogledati, kako so nekatere stare knjige dragoceno vezane. Evangelijarij, pergamenski rokopis z minijaturami iz 9. stoletja, ima lepe platnice iz slonove kosti, v katere je spredaj vrezana podoba sv. Petra, robovi so pa okrašeni s kristali. Mnogo okov pri knjigah razodeva umetelno rezbarstvo v srebru, in nekaj se jih blišči močno pozlačenih.

Domače slikarstvo na les se je pričelo razvijati v 14. stoletju. Največ je tu videti podob Matere Božje in Jezusa križanega, a mnogo jih je tako ljubkih in prikupljivih, da bi si človek želel nesti vsaj jedno za odpustek domov. Z mapo češkega kraljestva iz l. 1518. se konča ta oddelek.

Ko si se načudil pridnosti in umetnosti starih menihov in drugih množ čeških, ki so prej omenjene stvari napisali in naslikali z nemalim trudom in izgubo časa, zdi se ti, ko stopiš dalje, da ti zašumi na uho ropotanje vojnega hruma. Domišljija ti oživlja pred očmi strašne husitovske in druge boje, ko zagledaš obširni oddelek starega orožja. Meči, sekire, cepovi, čelade, prapori, samostreli, pištole, sulice, helebarde, katere so rabile pred toliko in toliko stoletji iz zgodovine znane ti osebe, vse to stoji in leži zdaj pred teboj. Groza te navdaja po pravici, ko misliš na to, koliko človeške krvi je pretočilo to strahovito orožje za slobodo češke zemlje.

Prijetno te tedaj umiri prihodnji oddelek, ki ti zopet predstavlja cerkveno umetnost. Le pogledja te od plemenitih gospej krasno vezene mašne plašče in te neizmerno dragocene svete posode. Vse to dokazuje imovitost, pa razodeva tudi gorečnost starih Čehov

za sveto vero in službo božjo. S spoštovanjem zapazimo poleg obilnih cerkvenih lepotij stari meč sv. Vaclava, ki je delo 10. stoletja. Ž njim novokronani kralj češki potrjuje viteze svetovaclavske. Mnogo pozornosti vzbujajo tudi husitovski kelih in druga cerkvena oprava iz iste dôbe. Poslednjič dolga vrsta starih cerkvenih kipov, ohranjenih poleg altarjev iz raznih stoletij, in sicer nekaj prav mojstersko izdelanih, završuje to čudovito zbirališče češke umetnosti iz davno minulih dnij.

Ta kratki pogled v jedno samo stavbo na razstavi praški že priča, da se vidi ondi veliko, in da ni v vodo vržen denar, kateri se izroči železnični blagajnici, če se popelje kdo pogledat najnoveji ponos bratovskega nam naroda češkega.

A. Koblar.

Kulturno gibanje avstrijskih Slovanov se kaže letošnje leto ne samo v velikanski praški razstavi, katero splošno občudujejo, ampak tudi v zagrebški, ki je prav v tem času odprta, in deloma tudi v goriški. Ker so razni — v prvi vrsti politični listi — polni poročil o teh razstavah, ne zdi se nam potrebno, tudi ne primerno, da bi sproti poročali o vseh posameznostih in tako premevali isto stvar. Pač pa se bomo potrudili, da pozneje kot nekake zgodovinske dogodjaje zabeležimo v listu, kar je važnega v teh narodnih delih. Da bi se nam vendar ne mogla očitati malomarnost, poročali smo nekoliko o razstavi češki in poročamo o obeh drugih razstavah vsaj ob kratkem.

1. Zagrebška razstava je v prvi vrsti gospodarskega pomena, ker je prirejena v spomin, da se je pred 50. leti ustanovilo hrvaško gospodarsko društvo. Slovesno so jo odprli dne 15. avgusta. Hrvatje so silno navdušeni zanjo — kaj bi ne bili? —, pa tudi sosedom, ki prihajajo ogledovat si jo, ugaja jako. Z neizrekljivo radostjo so bili sprejeti v Zagrebu Dalmatinci, ki so prišli na razstavo, pa tudi Slovenci so vzbudili pri Hrvatih mnogo navdušenja. — Vidi se jasno, da se naš sosednji narod čim dalje bolj zaveda svojih močij, svojega poklica, in tako se tudi uresničuje: »Es wächst der Mensch (das Volk) mit seinen grösseren Zwecken.« — Razstava zagrebška bode odprta do 15. novembra.

2. Goriška razstava je tudi jubilejna in sicer prirejena v spomin, da je bila pred 125. leti ustanovljena goriška kmetijska družba. Razstava je v prvi vrsti gospodarsko-gozdarska. Dasi je ta razstava deželna in prav tako za laško narodnost, kakor slovensko, vendar ima tudi Slovenec priliko pokazati, da ne zaostaja, ampak napreduje. Celó neugodnosti ob takih prilikah, ki ga morebiti bolé v srcu, užigajo mu pogum in mu kažejo pot, po kateri naj hodi. — Odprla se je ta razstava dne 12. septembra in se bode zaprla v nedeljo, 4. dne oktobra t. l. Obiskal je razstavo tudi nadvojvoda